

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
ШЫҒЫСТАНУ ФАКУЛЬТЕТІ
ФИЛОСОФИЯ ЖӘНЕ САЯСАТТАНУ ФАКУЛЬТЕТІ
ӘЛ-ФАРАБИ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ОРТАЛЫҒЫ
ИРАНТАНУ ОРТАЛЫҒЫ, АРАБТАНУ ОРТАЛЫҒЫ

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF REPUBLIC KAZAKHSTAN
AL-FARABI KAZAKH NATIONAL UNIVERSITY
FACULTY OF ORIENTAL STUDIES , FACULTY OF PHILOSOPHY AND POLITICAL SCIENCE
THE AL-FARABI'S RESEARCH CENTER, THE IRANIAN STUDIES CENTER
THE ARABIC STUDIES CENTER

«ӘБУ НАСЫР ӘЛ-ФАРАБИ МҮРАСЫ ЖӘНЕ ҚАЗІРГІ ЗАМАН»

халықаралық ғылыми-теориялық конференция

МАТЕРИАЛДАРЫ

12-13 желтоқсан 2013 жыл

همایش علمی بین المللی
"میراث ابو نصر فارابی و زمان معاصر"

MATERIALS

of the international scientific-theoretical conference

«ABU NASR AL-FARABI'S LEGACY AND MODERNITY»

December 12-13, 2013 year

Арслан М. РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ ФИЛОСОФИИ МАВЛЯНЫ ДЖЕЛАЛЕДДИНА РУМИ И ЮНУСА ЭМРЕ В ТУРЕЦКОМ ОБЩЕСТВЕ.....	156
Базаркулова Б.К. АЙМАҚТЫҚ ҚАУІПСІЗДІК АЯСЫНДАҒЫ ИРАН МЕН АРАБ МОНАРХИЯЛАРЫ БАЙЛАНЫСТАРЫ	160
Байғараев Н.А. МҰСЫЛМАНДЫҚ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНЕ ЖАҢА СЕРПІН БЕРГЕН ФЕНОМЕН – ЖӘДИДШІЛДІК	163
Бүлекбаев С. Б., Бүлекбаева Р. У. О ТЮРКСКОМ ВКЛАДЕ В МИРОВУЮ ЦИВИЛИЗАЦИЮ	167
Даукеева С.Д. МУЗЫКАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧЕСКОЕ НАСЛЕДИЕ АЛЬ-ФАРАБИ И ЕГО ВЛИЯНИЕ НА ПОСЛЕДУЮЩУЮ МУЗЫКАЛЬНУЮ НАУКУ НА ВОСТОКЕ И ЗАПАДЕ	171
Еділбаева С. Ж., Нығметова Ә.Т. ПЛАТОННЫҢ БІЛІМ БЕРУ ФИЛОСОФИЯСЫ	174
Kabilova A. S. PROBLEM HUMANISM MUSLIM EAST THE ARTICLE DEALS THE PROBLEM OF HUMANISM IN MEDIEVAL ISLAMIC PHILOSOPHY	177
Курманғалиева Г. К., Сейтахметова Н.Л. К ВОПРОСУ О СВОЕВРЕМЕННОСТИ ФИЛОСОФИИ АБУ НАСРА АЛЬ-ФАРАБИ	182
Құрманалиева А.Д., Әлікбаева М.Б. ӘЛ-ФАРАБИДІҢ МУЗЫКА ІЛІМІ ЖӘНЕ ҚАЗАҚ ДҮНИЕТАНЫМЫ	187
Кусаинов Д.О., Аюпова З.К. АБУ НАСР АЛЬ-ФАРАБИ И ЖУСУП БАЛАСАГУНИ О ПРАВОВОЙ СИСТЕМЕ ГОСУДАРСТВА	191
Мырзалы С.Қ., Әбдірайымова А.С. ҚАЗАҚ РУХАНИЯТЫНДАҒЫ ЕРКІНДІК ПЕН ТЕҢДІК МӘСЕЛЕСІ	194
Нұрмұратов С.Е. ӘЛ-ФАРАБИ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫНДАҒЫ ТҮРКІ ӘЛЕМІНІҢ РУХАНИ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫ	197
Раев Д. С. ТӨЛЕ БИ ҚӨЗҚАРАСЫНДАҒЫ ФИЛОСОФИЯЛЫҚ ҰСТАНЫМДАР	202
Сейітнұр Ж.С., Жұмажанова Ф.Т. ӘЛ-ФАРАБИДІҢ ӘЛЕМДІК ПСИХОЛОГИЯ ҒЫЛЫМЫНА ҚОСҚАН ҮЛЕСІ.....	206
Тажибаева Т.Л., Джабыкпаева А. Ж., Амиржанова Б. А., Далибаева А. А. МНОГОГРАННОСТЬ ИДЕЙ АЛЬ-ФАРАБИ И УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ	211
Шарипов А.Д., Байдаров Е.У. ИСТОРИКО-ФИЛОСОФСКИЕ ПОДХОДЫ К АНАЛИЗУ КОНЦЕПЦИЙ ФОРМИРОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА (на примере трудов Фараби и Бируни)	216
عثمان عبد الرحمن عبد اللطيف الفارابي وكتاب إحصاء العلوم.....	220
Frolov A., Kurmanalieva A.D., Bagasharov K. MULTICULTURALISM AND DIALOGICAL NATURE OF SPIRITUALITY: F. GULEN PERSPECTIVES	224
III СЕКЦИЯ	
ӘЛ-ФАРАБИ МҰРАСЫН ЗЕРТТЕУДЕГІ ТІЛ, ӘДЕБИЕТ ЖӘНЕ АУДАРМАШЫЛЫҚ ҚЫЗМЕТ	
Dehshiri M.R. THE INDIVIDUAL AND SOCIETY IN FARABI'S VIEWPOINT.....	230

қағаны «Тәңірідей, тәңіріден жаралған» деп суреттеледі. Осының өзі қазақ шешендігіндегі «Тәңір» ұғымының аспан әлеміне бара-бар трансценденттік кеңістік болғаны байқалады. Мұның дәлелін: «Тәңірінің күні тарыдан да көп», «Өзі екі етем десе, тәңірі бір етер», «Таңдағы тамақ тәңірден», - деген шешендік мақалдардан және «Отырықшы ел болсаң, тойыңар еді қарны аш. Киінер еді жалаңаш, тәңірі не дер бекерді, еңбек етпей болмайды» (Төле би) –дейтін шешендік толғаудан аңғаруға болады.

Төле бидің адам болмысына қатысты айтылатын ой тізбегінің бірі – адамның бұл дүниедегі тіршілігінің фәнилік, уақытша сипат алуы мәселесі. Айталық, «Көшемін деп отыныңды тауыспа, өлемін деп азығыңды тауыспа» -деп айтылатын қазақ мақалы бір жағынан, жалпы адамзатының тіршілік иесі болатынына нұсқайтын болса, екінші жағынан, пенде жаратылысының фәнилік тіршілігін мойындайтын көзқарасын білдіреді. Олай болса, өмір-тіршілік те, өлім де ғаламдық-табиғи ақпараттың, энергияның, заттың үздіксіз тұтастығы дейтін түсінікті қалыптастырады. Басқаша айтқанда ол екіуі жалпы Тұтастықтың біріншісі тізбегі, біртұтас органикалық жүйе. Жаратушы өз пендесін бұл өмірдің жолаушысы ретінде әу баста фәнилік тіршілікті байлам еткен. Оның баянсыздығын пенде білген, яғни «фәни дүние» ұғымы адам үшін априорлық түсінік дейтін ойға жетелейді. Оған “Дүние деген фәни бұл, панасы жоқ, тұрақ жоқ” (Әйтеке би), -деген шешендік шиырлар дәлел.

Қазақ шешендігі философиясындағы адам концепциясы экзистенциялық тұрғыда қарастырылатындығын айғақтайды. Өмірдің самал болуы фәнилік өмір уақытын өлшеп, өмір ағымы жылдамдығын анықтауға деген ұмтылысты көре аламыз. Фәнилік өмірге деген концептуальдық пайымды анық байқаймыз. Демек, пенденің фәнилік тіршілігі ғаламның қарама-қарсы жақтардың бірлігі мен өзара күресіне, саннан сапаға ауысу, бір сападап екінші сапаға ауысу заңдарына, себеп-салдарлық ұстанымға сүйенетін үздіксіз үдерісті білдіретін таным-түсінік. Адамзат болмысына әуел бастан тән болатын экзистенциалистік мазмұнды толықтыра мойындайтын көзқарасты көреміз. Шешендік сөз өнері арқылы адамзат ғұмырының ғаламдық тіршілікке қатыстылығы, уақытша өмір табиғат тіршілігінің құрамдас бөлігі әрі адамзаты тіршілігі бүкіл ғалам тіршілігінің бүтіндігі мен тұтастығын құрасатындығын айғақтайды. “Ғұмыр – біреу, кезек – екеу. Кім білген ғұмырдың азы-көбін...” (Төле би) –дейтін шешендік нақыл мен сауал бұл дүниедегі тіршіліктің бір-ақ берілетінін ескертіп, оның қашан, аз немесе ұзақ болатынын немесе бұл дүниедегі өмірдің мерзімін білу адамға берілмейтін феномен, ол анықталмайтын шындық екенін мойындатады. Сондықтан қазақ шешендігі жаратылыстың әу бастағы адамзатына тіккен жоспары, рахымы – оның баянына (фәнилігіне) тәуелді еткен деген шындықтың бетін ашады. Олай болса, Жаратылыс пен баян жарқырап тұрған аянның сырға толы егіз өмірдей болып көрінуі сондықтан болар. Ал “Оттан ыстық дегенім – фәни жалған адамның өмірі” (Бала би), -деген шешендік нақыл адамның бұл дүниедегі жалған тіршілігінің «оттан да ыстық» болуы, оның фәнилігінде болатындығын айғақтайды.

1. Адамбаев Б. Шешендік өнер. Алматы: Ғылым, 1999. -204 бет.
2. Байтұрсынов А. Шығармалары. Алматы: жазушы, 1989. -320 бет.
3. Төреқұлов Н. Даланың дара ділмарлары. Алматы: «Қазақстан», 2006. –592 бет.
4. Раев Д.С. Қазақ шешендігі философиясы. Алматы: Қарасай, 2011. -268 б.

Ж.С.Сейітнұр

Әл- Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Қазақстан

Ф.Т. Жұмажанова

Әл- Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Қазақстан

ӘЛ-ФАРАБИДІҢ ӘЛЕМДІК ПСИХОЛОГИЯ ҒЫЛЫМЫНА ҚОСҚАН ҮЛЕСІ

В этой статье говорится о необходимости внедрения научного наследия великого и всемирно известного философа, психолога, лингвиста, исследователя музыки Абу Наср Аль – Фараби в учебники высших учебных заведений.

Ключевые слова: *Сила души, здоровое тело, соображение, сила, воля.*

This article speaks about the need to implement the scientific heritage of the great and the famous philosopher, linguist, psychologist, music researcher Abu Nasr al- Farabi in books of higher education institutions.

Key words: *power of soul, healthy body, consideration, strength, will.*